

เปิดมุมมอง ธุรกิจเพื่อสังคม

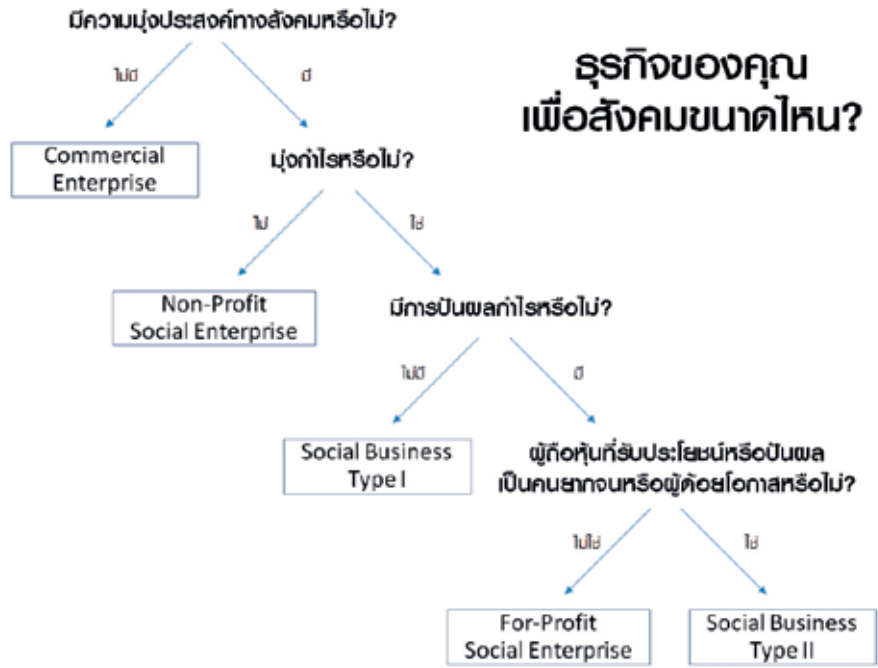

เรื่อง : ดร.พิชิตน์ ยอดพฤติกการ
ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒน์

●● หนึ่งในแนวทางที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ **Sustainable Development Goals (SDGs)** จำนวน 17 ข้อ ตามที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป็นเป้าหมายโลก นับจากปี 2559 เป็นต้นไป ทอดยาวไปอีก 15 ปี ข้างหน้า คือ การผลักดันให้เกิด **'ธุรกิจเพื่อสังคม'** หรือ Social Business สู่ขีดระดับที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ศ.มุฮัมมัด ยูनुส ผู้ที่เป็นต้นตำรับแนวคิดธุรกิจเพื่อสังคม ระบุว่าวาระการพัฒนาหลังปี ค.ศ. 2030 จะสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น ต้องนำธุรกิจเพื่อสังคมมาตอบโจทย์ 3 ศูนย์ โดยศูนย์แรก คือ **สิ้นความยากจน (Zero Poverty)** ศูนย์ที่สอง คือ **ไร้การว่างงาน (Zero Unemployment)** และศูนย์ที่สาม คือ **การปล่อยก๊าซคาร์บอนฯ สุทธิเป็นศูนย์ (Zero Net Carbon Emissions)**

ถ้าหากเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม สามารถใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ก็น่าสนใจไม่น้อย ที่จะมาทำความรู้จักกับ ธุรกิจเพื่อสังคม ตามแนวคิดของมุฮัมมัด ยูनुส เพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนกันนะครับ

ในหนังสือชื่อ **'Building Social Business'** ที่มุฮัมมัด ยูनुส เขียนไว้เมื่อปี ค.ศ. 2010 บอกว่า ธุรกิจเพื่อสังคม เป็นธุรกิจแนวใหม่ ซึ่งแตกต่างจากธุรกิจที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และไม่ใช่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรซึ่งอยู่ได้ด้วยเงินบริจาคหรือเป็นองค์กรการกุศล อีกทั้งยังไม่เหมือนกับกิจการประเภท **'วิสาหกิจเพื่อสังคม'** ที่สามารถแสวงหากำไรและยอมให้มีการปันผลกำไรแก่ผู้ถือหุ้น

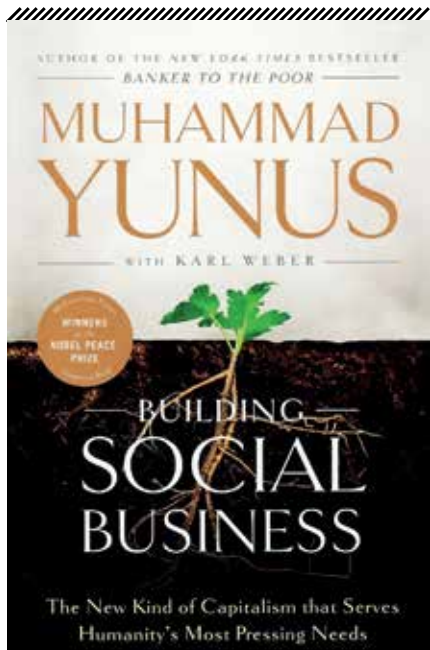
ธุรกิจเพื่อสังคม อยู่นอกอาณาเขตของการมุ่งแสวงหากำไร เป้าหมายของธุรกิจเพื่อสังคม คือ การแก้ไขปัญหาสังคมด้วยวิธีการทางธุรกิจ ที่ครอบคลุมถึงการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการ ดังตัวอย่างของ กรามีน-ดานอน ที่ตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทุพโภชนาการด้วยการผลิตโยเกิร์ตที่เติมธาตุอาหารเสริม

จำหน่ายแก่ผู้มีรายได้น้อย หรือ กรามีน-วีโอเลีย ที่ช่วยแก้ปัญหาของผู้อยู่อาศัยในแหล่งที่มีการปนเปื้อนของสารหนูในน้ำดื่ม ด้วยการจำหน่ายน้ำดื่มบริสุทธิ์ในราคาถูกตามกำลังซื้อของคนในระดับฐานราก หรือ บีเอเอสเอฟ-กรามีน ที่ต้องการควบคุมโรคที่เกิดจากยุงเป็นพาหะ ด้วยการผลิตและจำหน่ายมุ้งเคลือบสารกันยุงในแหล่งที่เกิดการแพร่ระบาดของโรค เป็นต้น

ธุรกิจเพื่อสังคม ตามนิยามของมุฮัมมัด ยูनुส แบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยประเภทแรกเป็นธุรกิจที่ไม่สูญเสียเงินต้น-ไม่ปันผลกำไร (non-loss, non-dividend) โดยมุ่งที่จะแก้ปัญหาสังคมเป็นสำคัญ มีการถือหุ้นโดยผู้ลงทุนหรือบุคคลทั่วไป และนำกำไรทั้งหมดที่ได้ กลับมาพัฒนาและขยายธุรกิจต่อ ดังในตัวอย่างข้างต้น ซึ่งยูनुสเรียกว่า **ธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 1 หรือ Type I social business**

เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในธุรกิจเพื่อสังคมประเภทที่ 1 นี้ สามารถได้รับเงินลงทุนคืน เฉพาะเงินต้นเท่านั้น ไม่มีการให้ดอกเบี้ย หรือ ขาดค่าเงินเฟ้อใดๆ คือ non-loss และจะไม่ได้รับปันผลใดๆ จากกำไรที่เกิดขึ้นจากธุรกิจ โดยกำไรทั้งหมดจะคงไว้ในกิจการเพื่อใช้แก้ปัญหาสังคม คือ non-dividend

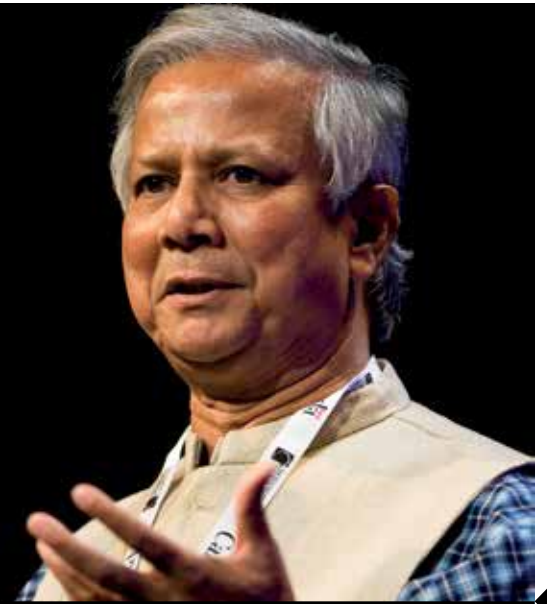
ธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2 หรือ Type II social business เป็นธุรกิจที่แสวงหากำไรและสามารถปันผลได้ แต่อยู่บนเงื่อนไขว่า เจ้าของธุรกิจหรือผู้ถือหุ้นของกิจการจะต้องเป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส เพราะการปันผลกำไรนั้น ถือเป็นการขาดความยากจน เป็นการแก้ไขปัญหาค่าสังคม สมตามจุดมุ่งหมายของธุรกิจเพื่อสังคมในตัวเอง

“ ALL HUMANS ARE BORN ENTREPRENEURS ”

— MUHAMMAD YUNUS
NOBEL PEACE PRIZE RECIPIENT
Grameen America Founder

ตัวอย่างของธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2 ได้แก่ ธนาคารกรามีน ซึ่งถือหุ้นโดยคนยากจนที่เป็นทั้งผู้ฝากเงินและลูกค้าสินเชื่อบนสินเชื่อไปใช้ในการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้หลุดพ้นจากความยากไร้ จนกลายมาเป็นการบุกเบิกแนวคิดสินเชื่อรายย่อย หรือ Microfinance ที่ถูกนำไปใช้เป็นที่เรื่องมือขยายการเข้าถึงบริการทางการเงินแก่กลุ่มคนฐานรากในหลายประเทศทั่วโลก

รูปแบบของธุรกิจเพื่อสังคม ยังถูกนำไปเทียบกับรูปแบบของสหกรณ์ที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งมีการปันผลกำไรที่ได้ให้แก่สมาชิกตามส่วน ในกรณีนี้ Yunus ได้ขยายความว่า สหกรณ์ จัดอยู่ในข่ายที่เรียกว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคมได้ ก็ต่อเมื่อ สมาชิกที่เป็นเจ้าของสหกรณ์เป็นคนยากจนเท่านั้น เนื่องจากการปันผลกำไรจะต้องเป็นไปเพื่อช่วยเหลือคนยากไร้ให้หลุดพ้นจากความยากจน ตามนิยามของ Type II social business

แต่เมื่อใดก็ตาม ที่สหกรณ์ถูกจัดตั้งขึ้นโดยคณะบุคคลทั่วไปหรือองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องหรือรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มสมาชิก แม้เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นจะจัดอยู่ในข่ายธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 1 แต่สหกรณ์มีการดำเนินงานเพื่อแสวงหากำไรและปันผลกำไรกันระหว่างสมาชิกที่เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งมีใช่เป็นผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสที่แท้จริง สหกรณ์ประเภทดังกล่าวนี้ไม่จัดว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคม

ด้วยหลักเกณฑ์เดียวกันนี้ วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise ที่ก่อตั้งขึ้นโดยมีผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลทั้งหมดหรือบางส่วนที่มีใช่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส และมิ

การปันผลกำไรที่เกิดขึ้นจากกิจการแก่บุคคลหรือนิติบุคคลนั้น วิสาหกิจเพื่อสังคม ในกรณีนี้ ไม่จัดว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคมด้วยเช่นกัน

นั่นหมายความว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม ที่ จะจัดว่าเป็น Social Business มี 2 กรณี คือ กรณีแรก ไม่มีการปันผลกำไรระหว่างผู้ถือหุ้น (เป็นบุคคลหรือนิติบุคคลทั่วไป) กำไรทั้งหมดต้องเก็บไว้กับตัวกิจการเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาสังคม (เป็นธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 1) หรือกรณีที่ สอง มีการปันผลกำไรระหว่างผู้ถือหุ้น (เป็นคนยากจนหรือผู้ด้อยโอกาสเท่านั้น) ถือเป็นการแก้ไขปัญหาสังคมด้วยตัวกิจการเอง (เป็นธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2)

หลักการของธุรกิจเพื่อสังคม ที่มุฮัมมัด Yunus ได้บัญญัติขึ้น ด้วยความช่วยเหลือของ ฮันส์ โรทซ์ ผู้อำนวยการ กรามีน ครีเอทีฟ แล็บ เมืองวิสบาเดิน ประเทศเยอรมนี ประกอบด้วย 7 หลักการ (Type I social business) ได้แก่

1. เป็นธุรกิจที่มุ่งแก้ **งาน หรือมุ่งแก้ปัญหาอัน** (เช่น การศึกษา สุขภาพ การเข้าถึงเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม) ที่ **คุกคามผู้คน และสังคม ไม่ใช่เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด**
2. มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและการเงิน

3. **คนลงขันให้ทำได้ทุนคืน ไม่มีปันผล** ใดๆ ให้ นอกเหนือจากเงินต้นที่ได้คืน

4. **เมื่อคืนทุนให้คนลงเงินไปแล้ว** กำไรจากธุรกิจ จะเก็บไว้กับกิจการ เพื่อใช้ขยายงานและปรับปรุงพัฒนาต่อ

5. **ห่วงใยสิ่งแวดล้อม**

6. **คนงานได้ค่าแรงตามอัตราท้องตลาด** บวกสภาพการทำงานที่ดีขึ้น

7. **ทำด้วยความเบิกบาน**

Yunus เน้นว่า ธุรกิจเพื่อสังคม เป็นระบอบธุรกิจแห่งความเบิกบาน ทำด้วยความเบิกบานและเป็นไปเพื่อความเบิกบาน (แบบไร้ขีดจำกัด!)

สำหรับรายการที่ใช้ตรวจสอบสถานะธุรกิจ ว่าเป็นไปเพื่อสังคมมากน้อยขนาดไหน (How social is your business?) เริ่มจาก คำถามข้อแรก คือ **“มีความมุ่งประสงค์ทางสังคมหรือไม่”** ถ้าไม่มี แสดงว่ากิจการของเราเป็นกิจการพาณิชย์ (Commercial Enterprise) ถ้ามีคำถามข้อต่อไป คือ **“มุ่งกำไรหรือไม่”** ถ้าไม่ แสดงว่ากิจการของเราเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit Social Enterprise)

ถ้าใช่ คำถามข้อต่อไป คือ **“มีการปันผลกำไรหรือไม่”** ถ้าไม่มี แสดงว่ากิจการของเราเป็น ธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 1 (Type I social business) ถ้ามี คำถามข้อต่อไป คือ **“ผู้ถือหุ้นที่รับปันผลเป็นคนยากจนหรือผู้ด้อยโอกาสหรือไม่”** ถ้าไม่ใช่ แสดงว่ากิจการของเราเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่แสวงหากำไร (For-profit Social Enterprise) ถ้าใช่ แสดงว่ากิจการของเราเป็นธุรกิจเพื่อสังคม ประเภทที่ 2 (Type II social business)

รู้จัก Social Business กันอย่างนี้แล้ว ใครอยากทำธุรกิจเพื่อสังคม ยกมือขึ้น! **M**